

Grau de Llengües i Literatures Modernes

Treball de Fi de Grau

Curs 2020-2021

**EL PROCÉS D'ELISIÓ DE LA /n/ FINAL EN SÍL·LABA TÒNICA
EN CATALÀ: ESTAT DE LA QÜESTIÓ I EXPERIMENT AMB
PSEUDOPARAULES**

NOM DE L'ESTUDIANT:

Delfina Jovanovich Trakál

NOM DEL TUTOR:

Clàudia Pons-Moll

Barcelona, 17 de juny de 2021

RESUM

En aquest treball es realitza una descripció i un repàs bibliogràfic del procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica en català i se n'analitza la regularitat i l'excepcionalitat. Per tal de determinar el grau de productivitat fonològica del procés, s'ha dut a terme un experiment amb pseudoparaules amb 35 nens d'entre 7 i 8 anys, a l'estil del *wug test* de Berko (1958). Tot seguit s'analitzen els resultats i se n'assenyalen les tendències generals que, juntament amb algunes consideracions teoricodecriptives, apunten a la pèrdua de la productivitat del procés.

Paraules clau: català, fonologia, procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica, productivitat fonològica, experiment amb pseudoparaules

ABSTRACT

In this paper we perform a description and bibliographical review of the process of deletion of final /n/ in a stressed syllable in Catalan and we analyze its regularity and exceptionality. In order to determine the process' degree of phonological productivity, a nonce-word test was carried out with 35 children aged between 7 and 8 years old, in the style of Berko's (1958) *wug test*. The results are then analyzed and we highlight the general tendencies that, together with some theoretical and descriptive considerations, point to the loss of productivity of the process.

Keywords: Catalan, phonology, process of deletion of final /n/ in a stressed syllable, phonological productivity, nonce-word test

Declaració d'autoria

Amb aquest escrit declaro que soc l'autor/autora original d'aquest treball i que no he emprat per a la seva elaboració cap altra font, incloses fonts d'Internet i altres mitjans electrònics, a part de les indicades. En el treball he assenyalat com a tals totes les citacions, literals o de contingut, que procedeixen d'altres obres. Tinc coneixement que d'altra manera, i segons el que s'indica a l'article 18 del capítol 5 de les Normes reguladores de l'avaluació i de la qualificació dels aprenentatges de la UB, l'avaluació comporta la qualificació de "Suspens".

Barcelona, a 16 de juny de 2021

Signatura:

ÍNDIX

1.	INTRODUCCIÓ.....	5
2.	OBJECTIUS I HIPÒTESIS INICIALS.....	6
3.	MARC TEORICODESCRIPTIU	7
3.1.	Descripció del procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica	7
3.1.1.	Regularitat i excepcionalitat	12
3.1.2.	Tractaments divergents.....	15
3.2.	Origen etimològic del procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica	16
4.	METODOLOGIA.....	18
4.1.	Disseny de l'experiment	18
4.2.	Informants	20
4.3.	Procediment	20
4.4.	Dificultats i esmenes metodològiques	20
4.5.	Resultats.....	22
5.	DESCRIPCIÓ I INTERPRETACIÓ DELS RESULTATS	24
5.1.	Descripció dels resultats	24
5.2.	Interpretació dels resultats	24
6.	CONCLUSIONS I PERSPECTIVES DE RECERCA.....	27
7.	REFERÈNCIES.....	29
	ANNEXOS	33

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball pretén realitzar un estudi transversal (teòric, descriptiu i pràctic) del procés d'elisió de la /n/ final de mot en síl·laba tònica del català. Si bé molts processos fonològics del català han sigut objecte d'anàlisi pràctica profunda, el procés que ocupa aquest treball no ha estat, encara, prou examinat empíricament.

El treball s'estructura en quatre parts i adopta una perspectiva teorICODESCRIPTIVA i una de pràctica. A la primera part s'exposa el marc teorICODESCRIPTIU de què es parteix. Es fa una descripció del procés objecte d'anàlisi i es responen algunes qüestions clau: per què s'elideix la /n/ i no altres nasals; per què s'elideix la /n/ i no altres consonants; per què s'elideix només en posició final de mot, per què hi ha de precedir una vocal tònica. Tot seguit, s'avalua la regularitat i l'excepcionalitat del procés mitjançant una sèrie de factors (la presència d'excepcions lèxiques, l'operació en els manlleus, la no-aplicació per motius morfològics, la transferència a la L2, el comportament davant la concurrència de més d'un procés, la distribució dialectal i geogràfica i la tendència cap a la preservació o l'extinció). També es repassa breument l'origen etimològic del procés.

La segona part correspon a les característiques i a la metodologia de l'experiment amb pseudoparaules (*wug test*) que s'ha dut a terme per tal d'avaluar la productivitat del procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica.

A la tercera part es descriuen i s'interpreten els resultats de l'experiment, tot traçant-ne tendències generals.

En darrer lloc, la conclusió recapitula els resultats de la recerca duta a terme i apunta noves vies i perspectives d'anàlisi.

2. OBJECTIUS I HIPÒTESIS INICIALS

Els objectius d'aquest treball són, en primer lloc, fer un repàs bibliogràfic del tractament del procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica en la fonologia descriptiva dedicada al català i descriure'n les particularitats.

El segon objectiu és determinar si aquest procés és productiu avui dia, és a dir, mesurar com d'estès és l'àmbit d'aplicació de l'alternança /n/~Ø i esbrinar si aquest àmbit està minvant en el català sincrònic. Per tal d'esclarir aquestes qüestions, s'ha dissenyat un experiment amb pseudoparaulas com l'implementat a Berko (1958), de tal manera que si els informants apliquen l'elisió de la nasal a paraules no reals que no han escoltat abans, es corroboraria el grau de realitat psicològica del procés dins de la ment dels parlants. La necessitat d'un experiment d'aquest tipus per al procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica ja s'ha apuntat a Pons-Moll (2015).

La hipòtesi inicial pel que fa a la síntesi bibliogràfica del procés, combinada amb l'anàlisi dels resultats de l'experiment, és que, tot plegat, la productivitat del procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica està perdent productivitat (Wheeler, 1979).

3. MARC TEORICODESCRIPTIU

3.1. Descripció del procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica

L'alternança /n/~Ø en posició final i en síl·laba tònica es pot explicar mitjançant un procés d'elisió que afecta la consonant nasal alveolar /n/, que pot representar-se com segueix (Bonet i Lloret, 1998, p. 100):

$$/n/ \rightarrow \emptyset / \acute{V} _ \#\#\text{]}_{N, Adj}$$

Aquesta anàlisi pressuposa que hi ha una consonant nasal alveolar subjacent a final de mot que s'evidencia quan s'observen les alternances morfofonològiques següents, en què formes derivades o flexionades amb [n] alternen amb [Ø] en posició final de mot (Bonet i Lloret, 1998, p. 99):

(1)

mà [má]~[máns], [mənétə]

camió [kəmjó]~[kəmjóns], [kəmjuné]

bo [bó]~[bóns], [bónə], [bunísim]

ple [plé]~[pléns], [plénə], [plənitút]

Les representacions subjacents d'aquests mots en la seva forma primitiva inclourien la /n/: /mán/, /kəmjón/, /bón/ i /plén/, respectivament.

Aquest procés afecta generalment els substantius i els adjectius. Els dos únics verbs que presenten elisió de la /n/ final són *tenir* (*té~tenen*) i *venir* (*ve~venen*) i els seus derivats. Com que només *tenir* i *venir* es veuen afectats per l'elisió i són “verbs que, d'altra banda, ja presenten al·lomorfa en el radical”, Bonet i Lloret (1998, p. 100) proposen que l'alternança /n/~Ø en aquests verbs s'explica per al·lomorfa i no pel procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica. L'elisió tampoc actua en el morfema /n/ de tercera persona del plural, encara que es donin les condicions perquè hi apliqui (*són, estan*), ni en la primera persona del singular del present d'indicatiu d'alguns verbs en varietats balears (*man, fren*), ni en la nasal final d'alguns verbs en tercera persona del present d'indicatiu (*entén, pren*). Els casos dels verbs *tenir* i *venir* i del manteniment del morfema de tercera persona del plural s'ha explicat des del model dels Paradigmes Òptims (Wheeler, 1979; Jiménez i Lloret, 2006) i des de la teoria de l'optimitat. D'acord amb la primera interpretació, en

català, els verbs es poden flexionar en més de cinquanta formes distintes en què la consonant final de l'arrel verbal no és en posició final absoluta sinó que la segueix un o més morfemes verbals. En ser la consonant final de l'arrel present en totes les formes verbals flexionades, el paradigma exerciria pressió per tal que es preservés aquesta consonant, fins i tot si es donen les condicions perquè s'elideixi per un procés fonològic (Wheeler, 1979, p. 329). Segons la segona interpretació, la /n/ estaria emparada per la restricció REALIZAMORFEMA, que exigeix que “els morfemes tinguin representació fonològica en la superfície” (Jiménez i Lloret, 2006, p. 3). El parell *tenir* i *venir*, doncs, sembla que resisteixen l'efecte de la teoria dels Paradigmes Òptims en un grau molt més alt que altres verbs: a més dels al·lomorfs /ten/ i /ben/, aquests verbs seleccionen els al·lomorfs /tin/ i /bin/ respectivament en un cert nombre de contextos (Wheeler, 1979, p. 329). Quant a les formes verbals balears del tipus *man* i *fren*, “el manteniment de la /n/ [...] ha estat atribuït al desig de mantenir la uniformitat en totes les arrels del paradigma” (Jiménez i Lloret, 2006, p. 3). Així, en afectar principalment formes nominals, aquest procés és de tipus lèxic i està condicionat morfològicament.

Convé plantejar-se per què s'elideix la /n/ i no altres consonants nasals. Des d'un punt de vista articulatori, “les consonants labials i palatals són més complexes que les alveolars” (Jiménez i Lloret, 2011, p. 10) i les consonants coronals tenen menys trets perceptius. En ser la /m/ i la /ɲ/ més complexes que la /n/, la nasal labial i la palatal són més marcades i vehiculen més informació que l'alveolar. D'això se'n deriva que elidir una nasal alveolar implica una pèrdua menor que elidir-ne una de labial o palatal. A pesar que una /m/ o /ɲ/ en posició final en síl·laba tònica generen una estructura sil·làbica pitjor de la que genera una /n/ en aquestes mateixes condicions, la baixa perceptibilitat i el tret no-marcad de la nasal alveolar n'afavoreixen l'elisió en comptes de preservar-la (Jiménez i Lloret, 2011, p. 10).

Formulat en termes de la teoria de l'optimitat, el fet que s'elideixi la /n/ i no la /m/ o la /ɲ/ s'explica per una restricció MAX[F], que exigeix preservar els trets perceptuals de l'input F (Bonet et al., 2005, p. 3), i es tradueix en el rànquing següent:

MAX/Dorsal, MAX/Labial » MAX/Coronal¹

¹ A Bonet et al. (2005, p. 3) s'utilitza la restricció PRESERVA, però en ser la restricció MAX d'ús més estès, en aquest treball s'ha optat per fer-ne servir la darrera.

Així doncs, en els mots *gram*, subjacentment /grám/, i *gra*, subjacentment /grán/, la interacció de les diverses restriccions és aquesta (Bonet et al., 2005, p. 3):

/grám/: [grám]

/grám/	MAX/Lab	*m	*n	MAX/Cor
☞ a. grám		*		
b. grán	*!		*	
c. grá	*!			

/grán/: [grá]

/grán/	MAX/Lab	*m	*n	MAX/Cor
a. grán			*!	
☞ b. grá				*

Cal tenir en compte, amb tot, que, en el marc de les llengües romàniques, la nasal alveolar no és l'única susceptible de ser elidida, de manera que la jerarquia definida anteriorment no seria aplicable en aquests parlars.

D'altra banda, per justificar per què s'elideix la /n/ i no consonants amb altres modes d'articulació, Bonet et al. (2005) elaboren una jerarquia de restriccions que afecten quines consonants són òptimes o no en posició de coda, seguint Clements (1990):

*CODA/Obstruent » *CODA/Nasal » *CODA/Líquida » *CODA/Semivocal

MAX/Sibilant » MAX/Sonant » MAX/Oclusiva²

Hi ha una instància de pèrdua d'un so en posició final que podríem emmarcar dins la discussió de per quin motiu s'elideix la /n/ i no altres consonants. Es pot trobar una similitud entre el procés d'elisió de la /n/ i el procés de simplificació de grups consonàntics finals, en la mesura que ambdós processos justifiquen la pèrdua d'un segment consonàntic per la manca de contrast amb el segment immediatament anterior i les seqüències en què opera el segon procés inclouen consonants coronals. Seguint la

² De la mateixa manera que en la pàgina anterior, utilitzem MAX malgrat que a Bonet et al. (2005, p. 3) facin servir PRESERVA.

proposta de Pons-Moll (2006), escauria explorar una restricció del tipus MAX-C[ContrastPA], d'acord amb la qual es protegirien les nasals no alveolars que, a diferència de la /n/, sí que tenen un punt d'articulació especificat que proporciona contrast amb el context en què es troba.

És rellevant qüestionar-nos per què s'elideix la /n/ només si està en posició final absoluta. La posició de final de mot en oxítons, en ser el segment que porta l'accent, és una posició marcada i d'alt contingut perceptiu. Conseqüentment, pot sobtar que la /n/ s'elideixi quan es troba en un context que, en principi, sembla poc susceptible a la pèrdua d'informació fonològica. No obstant això, elidir una consonant coronal (que per naturalesa són consonants poc marcades) després d'un segment de tant pes perceptiu com és el nucli de la síl·laba tònica d'una paraula aguda no és una pèrdua fonològica que la llengua no pugui suportar. Comparada amb la vocal del nucli, la nasal coronal és prou feble com per a prescindir-ne i, “en posició postvocàlica final, una nasal alveolar pot interpretar-se fàcilment com un zero fonològic” (Jiménez i Lloret, 2011, p. 9). Sí que és possible de trobar mots en què s'aplica l'elisió de la /n/ sense precedir-la una vocal tònica (o, com a mínim, es va aplicar històricament) en algunes varietats del català (*home~homes, hòmens; jove~joves, jòvens*), però la incidència d'elisió en paraules planes és mínima si es compara amb paraules agudes, i aquesta alternança s'ha interpretat com a al·lomorfa en els parlars en què el plural no conserva la nasal final.

Bonet et al. (2005) argumenten que aquest procés afecta la /n/ en posició final de mot (i no en posició inicial o d'obertura) perquè les restriccions OBERTURA i I-CONTIGÜITAT dominen *n. Els *tableaux* dels mots *dens* i *noció* (l'un amb una /n/ medial, l'altre amb una /n/ final subjacent) i la seva interacció amb aquestes restriccions serien (Bonet et al., 2005, pp. 1-2):

/déns/: [déns]

/déns/	OBERTURA	I-CONT	*n
a. déns			*
b. dés		*!	

/nusjón/: [nusjó]

/nusjón/	OBERTURA	I-CONT	*n
a. nusjón			**!
b. nusjó			*
c. usjó	*!		

De fet, la posició final de mot és on operen molts dels processos fonològics del català, com ara l'ensordiment d'obstruents finals, l'elisió de la /r/ final en síl·laba tònica, la simplificació de grups consonàntics finals i l'epèntesi vocàlica final.

El fet que el procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica s'aplica principalment només en posició final també es pot explicar pel principi de *coda licensing* de Kaye (1990), segons el qual una coda ha d'estar legitimada per l'obertura que la segueix. Així doncs, l'obertura només pot legitimar una única consonant anterior, de forma que cap altra consonant, de banda de la consonant ja llicenciada, pot precedir la coda (Faust i Torres-Tamarit, 2018, p. 5). D'aquest principi, Faust i Torres-Tamarit (2018) en dedueixen que les consonants finals no poden estar en posició de coda i que hi ha evidència empírica que les consonants en posició final de mot, que tradicionalment s'han tractat com a codes, es poden interpretar alternativament com a les obertures d'una síl·laba amb un nucli que no s'expressa fonèticament (Harris i Gussmann, 2002). Aquesta interpretació teòrica té diverses implicacions quant a les consonants nasals. En primer lloc, com que les nasals coronals són consonants febles i de poc pes perceptiu, tendeixen a assimilar-se homorgànicament a la consonant que les segueix. D'altra banda, en posició final absoluta la /n/ no té cap consonant posterior a què arrapar-se per ser salvada, de manera que s'elideix (Faust i Torres-Tamarit, 2018, pp. 5-6).

Per una altra part, la teoria de P-Map de Steriade (2009), que “estableix que hi ha fenòmens que impliquen un major canvi, un major cost de fidelitat, des d'un punt de vista perceptiu” (Pons-Moll, 2015, p. 87), pot ajudar a contextualitzar l'elisió de la /n/: després d'un segment d'alta perceptibilitat com una vocal tònica, el contrast entre la nasal i la vocal precedent és feble, de manera que també ho és entre la nasal alveolar i un zero fonològic.

3.1.1. Regularitat i excepcionalitat

Seguint els criteris d'avaluació de la regularitat i l'excepcionalitat utilitzats a Pons-Moll (2015), segons els quals es pot establir el nivell de productivitat d'un procés fonològic, s'analitzarà el procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica a partir d'una sèrie de factors (interns i externs).

Els factors interns són “aquells que ens permeten determinar de quina manera el procés està interpretat, computat en la ment del parlant” i inclouen l’“absència (vs. presència) d'excepcions”, l’“aplicació normal (vs. no-aplicació[]) en els manlleus”, la “manca de subaplicació (vs. subaplicació) per raons morfològiques”, la “transferència a la L2 (vs. no transferència a la L2)” i l’“opacització del procés per interacció amb un altre (vs. no-opacització)” (Pons-Moll, 2015, pp. 94-95). Els factors externs “actuarien com a indicadors per a l'analista sobre com un procés ha estat interpretat pel conjunt de parlants de la llengua objecte d'estudi” i inclouen “l'homogeneïtat (vs. l'heterogeneïtat) intralingüística o interdialectal” i “la tendència diacrònica a la preservació o a l'extinció” (Pons-Moll, 2015, p. 95). D'aquesta manera, com més regular és un procés en una determinada llengua, menys opacitat fonològica presenta. Per opacitat ens referim “a aquells casos en què una generalització lingüística no és superficialment certa [...] i a aquells casos en què una generalització lingüística no és superficialment aparent” (Pons-Moll, 2015, p. 75). Hi ha dos fenòmens d'opacitat: la infraaplicació, que es dona quan un procés no opera tot i existir les condicions perquè ho faci, i la sobreaplicació, que ocorre quan un procés opera malgrat que no es donin les condicions perquè ho faci (Pons-Moll, 2015, p. 75).

3.1.1.1. Factors interns

Absència (vs. presència) d'excepcions

El procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica té un nombre considerable d'excepcions lèxiques tant en substantius (2) (que, en molts casos, són monosil·làbics) com en mots usats en posició de proclisi (3), en adjectius indefinits compostos d'*un* (4) i en topònims i antropònims (5).

(2) Substantius

nen nan son tren

(3) Mots en posició de proclisi

un ben bon mossèn

(4) Adjectius indefinits compostos d'*un*

algun ningun

(5) Topònims i antropònims

Aran Ferran Ramon

El tractament de les excepcions lèxiques s'ha abordat des de diversos fronts teòrics, com ara les cofonologies, model segons el qual “més d'una jerarquia és possible en la varietat d'un mateix parlant” (Pons-Moll, 2015, p. 87) o el de les restriccions indexades (veg., també, Pons-Moll, 2015, p. 87).

Aplicació normal (vs. no-aplicació) en els manlleus

L'estudi de l'aplicació (o no) d'un procés fonològic en els manlleus és útil perquè els manlleus sovint “poden presentar un comportament que es desmarca de la fonologia regular de la llengua” (Pons-Moll, en premsa, p. 2), és a dir, que un procés que aplica de manera regular en el lèxic natiu d'una llengua pot no fer-ho en mots d'incorporació recent. El procés d'elisió de la /n/ final n'és un exemple: tendeix a no operar “en paraules manlevades d'altres llengües, sigui quin sigui el període en què hagin estat introduïdes a la llengua catalana i independentment de quina sigui la llengua donant” (Pons-Moll, en premsa, p. 7). A (6) s'exposen manlleus en què la /n/ final en síl·laba tònica no s'elideix en introduir-los al lèxic català, malgrat donar-se les condicions perquè l'elisió hi operi:

(6) Manlleus

divan futon cancan xaman

Pakistan Afganistan Sudan Vuitton³

Convé afegir que en el català sincrònic oral conviuen les dues formes (amb i sense elisió de la nasal final en síl·laba tònica) d'alguns manlleus, com ara *orangutà~orangutan*.

³ Pons-Moll, en premsa, p. 3.

Manca d'infraaplicació (vs. infraaplicació) per raons morfològiques

A la secció 3 s'exposa que aquest procés afecta principalment substantius i adjectius. En els verbs, l'elisió infraaplica per raons morfològiques: trobem una /n/ final en el morfema de la tercera persona del plural (*són, estan, fan*), en la primera persona del singular del present d'indicatiu del català insular (*man, fren*), i en alguns radicals quan el verb està en tercera persona del singular (*entén, pren*). La pressió paradigmàtica té prou efecte en les formes verbals que hi bloqueja l'elisió per tal que “totes les arrels tinguen la mateixa forma” (Jiménez i Lloret, 2011, p. 19).

Transferència a la L2 (vs. no-transferència a la L2)

El fet que un procés fonològic es transfereixi o no a la L2 indica com d'estable i productiu és: com més sistemàtic sigui en la L1, es traslladarà en major mesura a la L2. Els processos propis del català que els parlants apliquen a la segona llengua de forma significant són el procés d'ensordiment d'obstruents finals i l'elisió en mots que comencen per una consonant oclusiva o nasal seguida d'una altra consonant (com ara *psicologia* o *mnemotècnic*) (Pons-Moll, 2015, pp. 99, 101). Malgrat l'escassetat d'estudis respecte la transferència o no d'aquest procés a la L2, segons Pons-Moll (2015, p. 99; 2016, p. 9) no s'hi transfereix.

Opacització del procés per interacció amb un altre (vs. no-opacització)

La concurrència potencial de diversos processos fonològics en un mot pot desencadenar opacització fonològica, és a dir, que un dels processos no apliqui malgrat donar-s'hi les condicions perquè ho faci. Pel que fa al procés d'elisió de la /n/ final, hi ha mots en què la interacció entre processos esdevé opaca quan són susceptibles al procés de simplificació de grups consonàntics finals, com ara *sant~santa*. En simplificar-se el grup /nt/ a *sant* i restar-ne només /n/, esperaríem que la nasal fos elidida, ja que s'hi dona el context perquè operi aquest procés. No obstant això, degut a la interacció dels dos processos, el d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica esdevé superficialment no cert (Pons-Moll, 2015, p. 75).

3.1.1.2. Factors externs

Homogeneïtat (vs. heterogeneïtat) intralingüística o intradialectal

La distribució dialectal del procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica és prou homogènia (Jiménez i Lloret, 2011, p. 6). Alguns comportaments discrepants respecte a la tendència general d'elisió de la /n/ final els trobem en rossellonès, en què aquest procés afecta també la /n/ subjacent dels substantius en plural (*mà~màs, germà~germàs, reflexió~reflexiós*), i en ribagorçà occidental, que conserva la nasal final absoluta en paraules agudes (*man, pan, fin*) (Recasens, 2017, p. 306; Jiménez i Lloret, 2011, p. 1).

Tendència diacrònica a la preservació o a l'extinció

Els factors examinats en la secció § 3.1.1 fan palès l'abast d'aplicació cada cop més reduït o, si més no, més ambigu, del procés d'elisió de la nasal final.

En definitiva, el procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica presenta excepcions de forma general i en un grau que contrasta amb altres processos del català que apliquen rigorosament, com ara el procés d'ensordiment d'obstruents finals. De l'anàlisi anterior convé qüestionar-nos com s'estableix el llindar entre l'al·lomorfa i la regularitat o l'excepcionalitat, és a dir, “[e]n quina situació, en particular a partir de quin nombre d'excepcions, un procés deixa de ser regular i es tracta com a al·lomorfa” (Mascaró, 2015, citat a Pons-Moll, 2015, p. 91).

3.1.2. Tractaments divergents

El procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica ha provocat curiositat dins la comunitat fonològica per diverses raons. En primer lloc, aquest fenomen és singular perquè, com a regla general, les consonants nasals produeixen codex ideals i, si una llengua concreta permet tenir consonants en posició de coda, és probable que aquestes consonants siguin nasals. També sobta que, en català, els mots oxítons acostumin a acabar en consonant: l'elisió de la /n/ contrasta amb aquesta tendència (Faust i Torres-Tamarit, 2017, p. 3).

Crida l'atenció també el fet que aquest procés “contrastava amb el patró fonològic més habitual, segons el qual se simplifiquen abans les estructures més complexes”, és a dir,

que s'elideixi sistemàticament la nasal alveolar però no la labial o la palatal, que presenten una major complicació articulatòria que la primera (Jiménez i Lloret, 2011, p. 5).

Wheeler (1979) ja va assenyalar l'opacitat sincrònica i diacrònica del procés d'elisió de la /n/ (p. 329) i en defensa un tractament com a al·lomorfa. Tot i reconèixer l'elevada freqüència d'aquest procés al lexicó, el principal obstacle al tractament de l'alternança com a procés fonològic és la gran quantitat d'excepcions lèxiques que té (Wheeler, 1979, pp. 328-329). Wheeler (1979) proposa una justificació d'aquest fenomen segons la qual les restriccions IDENT/n/ o MAX/n/ dominen $*n]_{\text{wd}}$, de manera que si un morfema té dos al·lomorfs, un amb una /n/ final en síl·laba tònica i un sense, la restricció $*n]_{\text{wd}}$ forçarà escollir l'al·lomorf que es realitzi com a $-\check{V}##]$ (p. 330).

3.2. Origen etimològic del procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica

El procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica en el català va sorgir d'un fenomen d'afebliment progressiu de la consonant, amb una estadia intermèdia en què la vocal es va nasalitzar abans de desprendre's finalment la /n/: $Vn > \check{V}n > \check{V} > V$ (Bonet et al., 2005, p. 1). L'hipotètic estadi intermedi de nasalització en el català es pressuposa i es justifica pel comportament similar de la consonant /n/ en altres llengües romàniques, com ara en algunes varietats occitanes, en francès i en portuguès. En portuguès, per exemple, trobem *mão* 'mà' < MANUM, *irmã* 'germana' < GERMANA (Holt, 2016, pp. 459, 463), *cão* 'gos' < CANEM (McFetridge, 1982, p. 9).

A partir de textos antics, Rasico (2004, p. 471) data l'inici d'aquest procés d'elisió al segle X, tot i que no va arribar a generalitzar-se fins els segles XI i XII. En zones de transició entre el català i l'occità, com el Rosselló o l'antic bisbat de Girona, aquest canvi probablement no es va produir fins al final del segle XIV. Alguns testimonis de l'elisió en documents antics són el topònim *Lordà* (1009) < LAURETĀNU, *vi* (1036, 1044) < VĪNU, *Franculí* (1076) < FRANCOLĪNU, *pa* (1085) < PANE, *Montefalcó* (1129) < MONTEFALCŌNE (Rasico, 2004, p. 471).

La teoria de P-Map de Steriade (2009) esmentada a § 3.1.1 pot donar compte de l'evolució històrica de /n/ a Ø. Si el contrast perceptiu entre els parells de seqüències Vn vs. Vn i $V\emptyset$ vs. n que trobem en el català sincrònic ja és baix, en ser la nasal alveolar poc marcada, el contrast entre $\check{V}n$ vs. n i $\check{V}\emptyset$ vs. n (que correspondria a l'estadia intermèdia de

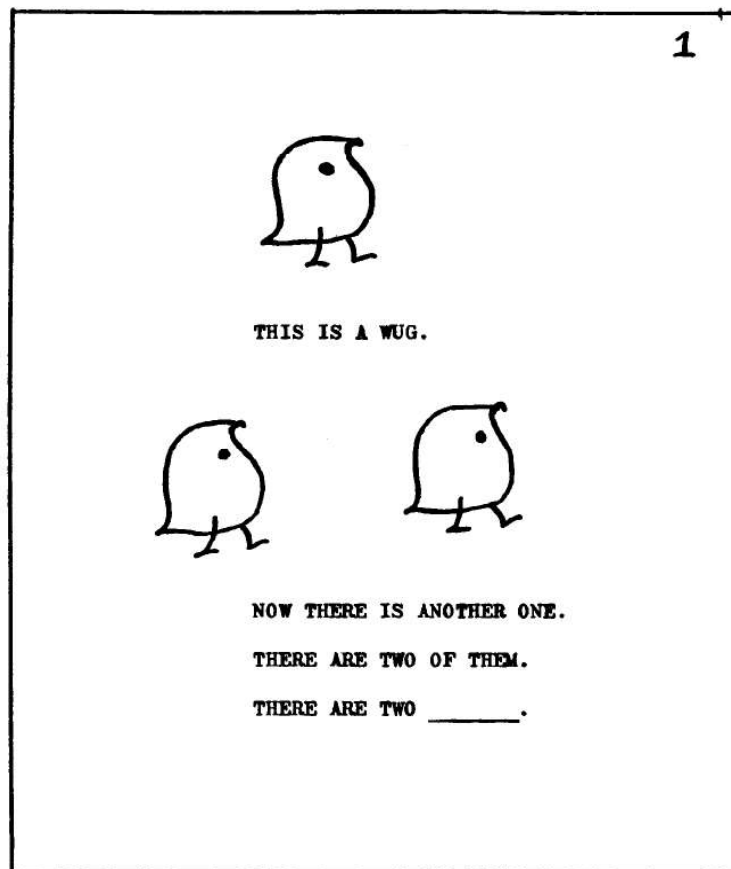
nasalització que es teoritza des de la fonologia històrica) és encara més baix, en la mesura que la vocal, nasalitzada, i la nasal comparteixen el tret de nasalitat.

4. METODOLOGIA

4.1. Disseny de l'experiment

Per tal d'avaluar la productivitat del procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica en el català sincrònic, es va dissenyar un experiment que segueix el model del *wug test* creat per Jean Berko l'any 1958. La motivació darrere la prova de Berko era valorar de quina manera els nens aplicaven (o no) les lleis abstractes de la gramàtica a paraules inventades que no havien escoltat abans (Cox et al., 2019, p. 1). Al *wug test* original, Berko va estudiar els al·lomorfs dels morfemes anglesos del plural, dels possessius nominals, de la tercera persona del singular, dels temps verbals progressiu i passat simple i del comparatiu i el superlatiu dels adjectius (Bermejo Miranda, 2019, p. 3). Els informants dels experiments tenien entre cinc i set anys (Berko, 1958, p. 153). A tall d'exemple, en el cas del morfema del plural, Berko va presentar als nens unes plantilles amb dibuixos i indicacions:

Figura 1. Els al·lomorfs del plural (Berko, 1958, p. 154)

Berko (1958, p. 171) va arribar a la conclusió que les respostes dels nens eren consistents i metòdiques, encara que, de vegades, no es poguessin considerar correctes pel que fa a la naturalesa de la llengua anglesa: “children seem to have acquired abstract rules that they could apply to new vocabulary (specifically non-words) just like a computer programme would” (Bermejo Miranda, 2019, p. 3). El *wug test* de Berko és, doncs, una eina útil per a estudiar la capacitat de generalització de regles morfofonològiques, i és per aquest motiu que s’ha escollit com a model per a dissenyar un experiment que avaluï la productivitat del procés d’elisió de la /n/ final en síl·laba tònica: si els nens generalitzen l’elisió a pseudoparaules que no han escoltat abans, s’evidenciaria que aquest procés és una realitat psicològica dins de la ment dels parlants.

S’ha pretès que l’experiment fos intuïtiu i apte per a nens, de manera que ha inclòs un suport visual i ortogràfic, com el *wug test* original. Les deu pseudoparaules han estat acompanyades de deu dibuixos diferents (veg. § Annex 1) que il·lustraven els conceptes de singular i plural.

Les pseudoparaules s’han creat amb la intenció que siguin equilibrades en la seva forma. Els criteris que s’han seguit a l’hora de crear-les és que hi hagués una certa compensació entre el nombre de mots monosíl·labs, bisíl·labs i trisíl·labs i en la tria de la vocal final. La llista final de pseudoparaules és la següent, disposades en l’ordre com es van presentar als informants:

Taula 1. Pseudoparaules (plurals)⁴

Pseudoparaules	Nombre de síl·labes	Vocal final	Formes singulars potencials
<i>*darins</i>	2	<i>i</i>	<i>*darí, *darín</i>
<i>*clafons</i>	2	<i>o</i>	<i>*clafó, *clafon</i>
<i>*ralans</i>	2	<i>a</i>	<i>*ralà, *ralan</i>
<i>*sarrens</i>	2	<i>e</i>	<i>*sarrè, *sarrèn</i>
<i>*lons</i>	1	<i>o</i>	<i>*lo, *lon</i>
<i>*mirens</i>	2	<i>e</i>	<i>*mirè, *mirèn</i>
<i>*faritans</i>	3	<i>a</i>	<i>*farità, *faritan</i>

⁴ La vocal final de les pseudoparaules acabades en *e* ha estat pronunciada com a [ɛ] i les acabades en *o*, com a [o]. En un treball futur, caldria incloure totes les obertures possibles per a les mitjanes.

<i>*tarons</i>	2	<i>o</i>	<i>*taró, *taron</i>
<i>*tins</i>	1	<i>i</i>	<i>*ti, *tin</i>
<i>*tuixens</i>	2	<i>e</i>	<i>*tuixè, *tuixèn</i>

4.2. Informants

Els informants de l'experiment han estat 35 nens de segon de primària de l'Escola Maria Ossó, de Sitges. Els informants havien de tenir el català com a llengua inicial o, almenys, com a una de les seves llengües inicials. En total, les llengües inicials dels informants són el català (9), el català i el castellà (23), el català i l'anglès (1), el català i el francès (1) i el català i el serbi (1).

4.3. Procediment

L'experiment es va dur a terme el dia 18 de març de 2021 a l'Escola Maria Ossó. Els informants van respondre un a un i les seves respostes es van apuntar en una plantilla (veg. § Annex 2). En primer lloc, vaig demanar als nens que proporcionessin el singular d'una sèrie de mots control (*pastanagues, forquilles, pomes, cotxes*), per tal que intuïssin el funcionament de l'experiment. En segon lloc, un cop era segur que els nens entenien quina era la tasca a fer, els vaig presentar les pseudoparaules i els en vaig demanar el singular.

4.4. Dificultats i esmenes metodològiques

Inicialment, l'experiment també incloïa cinc ítems més: els diminutius de les pseudoparaules de la taula 2 (veg. § Annex 1). Aquests ítems es van presentar precedits per una prova curta amb dos mots control (*pometa, cotxet*), en què els informants havien de proporcionar-ne el primitiu. Els resultats no s'han inclòs en l'anàlisi del treball perquè la majoria dels nens tenien dificultats per a extreure una forma primitiva coherent dels diminutius de les pseudoparaules, a pesar que sí que produïen el primitiu correcte dels mots control i malgrat haver intentat explicar-los l'exercici explícitament.

Taula 2. Pseudoparaules (diminutius)

Pseudoparaules	Formes primitives potencials
<i>*fitinet</i>	<i>*fití, *fitín</i>
<i>*baranet</i>	<i>*barà, *baran</i>
<i>*caplinet</i>	<i>*caplí, *caplín</i>
<i>*tanet</i>	<i>*ta, *tan</i>

D'altra banda, seria interessant de realitzar aquest mateix experiment i filtrar i analitzar els resultats per edat exacta i per sexe. Resta el dubte de si hi ha tendències en les respostes dels nens que puguin explicar-se per la diferència de fins a un any que hi pot haver entre els alumnes d'un mateix curs. Quant al sexe, cal tenir en compte que hi ha evidència que les dones solen ser més innovadores pel que fa a la llengua i sovint són les líders del canvi lingüístic: "any theory of the causes of change must deal with the general finding that in the good majority of linguistic changes, women are a full generation ahead of men" (Labov, 2001, p. 501). No obstant això, al *wug test* de Berko no es van detectar diferències atribuïbles al sexe: "on [no item] was there a significant difference between the boys' and girls' performance; boys did as well as girls [...], so that there was no evidence of the usual superiority of girls in language matters" (Berko, 1958, p. 159).

Un altre factor potencialment influent és el fet que, dels 35 informants, només 9 tenen el català com a única llengua inicial. Escau preguntar-se com de diferents haurien estat els resultats si tots els nens fossin catalanoparlants inicials íntegrament. En aquesta línia, també cal recordar que el municipi on s'ha dut a terme l'experiment s'inscriu dins l'àmbit del Penedès, els habitants del qual tenien com a primera llengua majoritàriament el castellà (54,4 %), seguit del català (34,7 %) i d'altres llengües (5,2 %) l'any 2018 (Institut d'Estadística de Catalunya, 2020).

Com s'ha explicat a § 4.1, les pseudoparaules acabades en *e* i *o* s'han pronunciat com a [ɛ] i [o] respectivament. Hauria convingut considerar també la resta d'obertures possibles.

En darrer lloc, és possible que el fet d'haver presentat els ítems amb un suport ortogràfic hagi tingut un cert pes en les respostes dels nens i hagi fet oscil·lar la balança cap a un major nombre de singulars sense elisió.

4.5. Resultats

Els resultats de l'experiment s'exposen a les taules 3 i 4. Els percentatges de la forma singular de cada pseudoparaula són els següents:

Taula 3. Resultats de l'experiment: valors d'elisió i de no elisió per a cada pseudoparaula

Pseudoparaules	Elisió (Ø)	No elisió (/n/)
<i>*darins</i>	37 %	63 %
<i>*clafons</i>	46 %	54 %
<i>*ralans</i>	37 %	63 %
<i>*sarrens</i>	40 %	60 %
<i>*lons</i>	26 %	74 %
<i>*mirens</i>	40 %	60 %
<i>*faritans</i>	43 %	57 %
<i>*tarons</i>	34 %	66 %
<i>*tins</i>	23 %	77 %
<i>*tuixens</i>	43 %	57 %

Els valors d'elisió i de no elisió en les respostes de cada informant individual destriats per L1 són els següents:

Taula 4. Resultats de l'experiment: valors d'elisió i de no elisió en cada informant

	L1	Elisió (Ø)	No elisió (/n/)
1	català	80 %	20 %
2	català	80 %	20 %
3	català	70 %	30 %
4	català	0 %	100 %
5	català	20 %	80 %
6	català	90 %	10 %
7	català	30 %	70 %
8	català	100 %	0 %

9	català	90 %	10 %
10	català i anglès	0 %	100 %
11	català i castellà	0 %	100 %
12	català i castellà	0 %	100 %
13	català i castellà	80 %	20 %
14	català i castellà	0 %	100 %
15	català i castellà	50 %	50 %
16	català i castellà	70 %	30 %
17	català i castellà	0 %	100 %
18	català i castellà	0 %	100 %
19	català i castellà	30 %	70 %
20	català i castellà	0 %	0 %
21	català i castellà	40 %	60 %
22	català i castellà	0 %	100 %
23	català i castellà	40 %	60 %
24	català i castellà	80 %	20 %
25	català i castellà	0 %	100 %
26	català i castellà	10 %	90 %
27	català i castellà	0 %	100 %
28	català i castellà	40 %	60 %
29	català i castellà	0 %	100 %
30	català i castellà	0 %	100 %
31	català i castellà	80 %	20 %
32	català i castellà	100 %	0 %
33	català i castellà	30 %	70 %
34	català i francès	20 %	80 %
35	català i serbi	0 %	100 %

5. DESCRIPCIÓ I INTERPRETACIÓ DELS RESULTATS

5.1. Descripció dels resultats

La producció del singular de les deu pseudoparaulas en plural amb elisió de la /n/ final oscil·la entre un 23 % i un 46 % dels casos. La mitjana d'elisió de la nasal és un 36,9 %. La producció del singular sense elisió de la /n/ final fluctua entre un 54 % i un 77 % dels casos. El valor més alt d'elisió el trobem a **clafons*, amb un 46 %, seguit de **faritans* i **tuixens*, amb un 43 %; el més baix, a **tins*, amb un 23 %, seguit de **lons*, amb un 26 %.

5.2. Interpretació dels resultats

Com a tendència general, els resultats no indiquen una inclinació clara i òbvia cap a l'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica. Només 2 nens (5,71 %) elideixen en tots els casos la nasal final (un de catalanoparlant inicial i un de catalanoparlant i castellanoparlant inicial). Els que apliquen el procés d'elisió en almenys el 80 % dels casos són 9 nens (25,71 %). Un total de 13 nens (37,14 %) mantenen la /n/ final sistemàticament. Són 16 nens (45,71 %) els que no elideixen la nasal en almenys el 80 % de les pseudoparaulas.

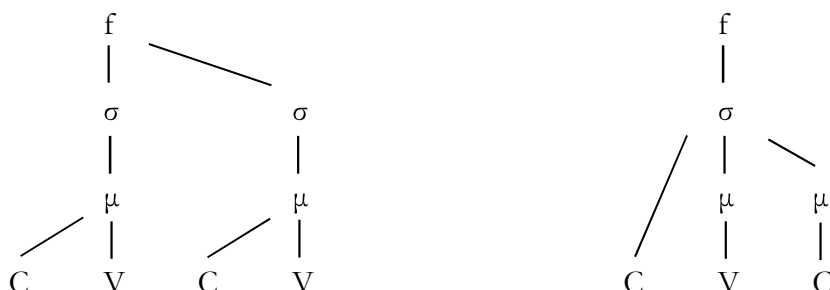
A més a més, s'hi troba força variació individual: en molts nens el comportament de l'elisió de la /n/ final és impredecible i no sembla obeir a cap principi regular. Que un nen produeixi un singular amb elisió de la nasal en una pseudoparaula en concret no és garantia que en la següent apliqui el procés igualment, i viceversa.

Malgrat l'escassetat de les dades quant a nombre d'informants per a cada grup lingüístic (els informants només inclouen 9 catalanoparlants inicials, en contraposició amb 23 catalanoparlants i castellanoparlants inicials i 3 que tenen el català i una altra llengua com a primera llengua), la llengua inicial dels nens sembla tenir una certa influència en l'operació o no del procés d'elisió de la /n/ final. Els nens íntegrament catalanoparlants inicials elideixen la nasal final en un 62,23 %, mentre que els que tenen el català i el castellà com a primeres llengües ho fan en un 32,6 %. Els nens la llengua inicial dels quals és el català i una altra llengua fan l'elisió un 6,67 %.

Les pseudoparaulas en què menys s'elideix la nasal final són **tins* (23 %) i **lons* (26 %). Podem donar compte d'aquesta tendència mitjançant una explicació prosòdica, és a dir, pel principi del mot mínim: “les unitats mínimes independents d'una llengua, que són mots prosòdics, han de contenir el peu bàsic d'aquesta llengua” (Cabré Monné, 1995, p.

190). El peu bàsic del català és el troqueu moraic (7), que té un cap a l'esquerra i està format per dues mores i pot ser bisil·làbic (si conté dues síl·labes lleugeres) o monosil·làbic (si en conté una de pesant).

(7) Troqueu moraic bisil·làbic i monosil·làbic (Torres-Tamarit, 2017, p. 6)

Com que “el català exigeix una estructura bimoraica mínima en la creació de mots” (Cabré Monné, 1995, p. 193), és coherent i raonable que **tins* i **lons* siguin els casos que menys elisió presenten. Les dades de Jiménez i Lloret (2011, p. 16), segons les quals l’elisió de la /n/ final en síl·laba tònica en no-monosíl·labs ocorre un 95 % dels casos i en monosíl·labs un 67 % dels casos (com ara *nen, tren, son*), concorden amb la no-aplicació del procés en el singular d’aquestes dues pseudoparauls en la gran majoria dels nens.

Convé qüestionar-se si els percentatges d’elisió en la producció del singular de les pseudoparauls varia d’acord amb la vocal tònica en què acaben. Per tal d’esbrinar si la vocal tònica final ha influït en les respostes dels informants, s’ha realitzat un buidatge de les formes nominals acabades en les diferents vocals tòniques i s’han destriat en aquelles que presenten una nasal alveolar subjacent d’aquelles que no (veg. § Annex 3). La proporció més elevada de mots acabats en vocal tònica amb /n/ final subjacent correspon a -ó (277,4:1) i la pseudoparaula en què més opera el procés d’elisió és, de fet, **clafons*, amb un 46 % d’elisió. Amb tot, l’altra pseudoparaula amb -ó final és **tarons*, que no reproduïx aquest patró: presenta un valor d’elisió de 34 %, inferior a la mitjana total (36,9 %). No es fa esment als resultats per a **lons* en aquesta anàlisi perquè, com s’ha explicat anteriorment, la incidència d’elisió de la nasal és baixa pel principi del mot mínim.

Els percentatges d’elisió de **tuixens*, **mirens* i **sarrens* són paral·lels i força elevats, en comparació als altres ítems de l’experiment: 43 % el primer cas i 40 % les dues darreres pseudoparauls. La proporció de mots acabats en -è amb i sense /n/ subjacent, però, no és gaire elevada (9,1:1). Sorprèn, doncs, que en ser l’-à la següent vocal tònica quant al

nombre de mots que tenen una nasal subjacent (la proporció és de 24,1:1, més del doble de la dels mots acabats en -è), la producció del singular amb elisió de **faritans* i **ralans* no disti gaire de la de **tuixens*, **mirens* i **sarrens*.

D'altra banda, seria adient investigar la relació dels resultats de les pseudoparaules acabades en -à i -è amb l'existència de sufixos altament productius en el català que presenten elisió de la /n/, com -à~-àna i -è~-èna. Escauria analitzar la correlació entre la potencial interpretació d'aquests segments com a pseudosufixos i el valor d'elisió amb què se'n produeix el singular.

En definitiva, el contrast entre les dades del buidatge de mots acabats en vocal tònica amb i sense /n/ final subjacent amb els resultats de l'experiment reforcen la idea que la producció del singular amb o sense nasal no respon a cap patró sistemàtic.

6. CONCLUSIONS I PERSPECTIVES DE RECERCA

S'ha vist que el procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica afecta majoritàriament substantius i adjectius, mentre que les formes verbals semblen resistir-s'hi. També s'ha conclòs que aquest procés afecta la /n/, i no la /m/ o la /ɲ/ o, directament, altres consonants, perquè la nasal alveolar es caracteritza per ser una consonant de baixa perceptibilitat i no marcada. D'altra banda, s'ha justificat que l'elisió ocorri principalment en posició final en mots oxítons perquè la /n/ postvocàlica, després d'un segment de tanta prominència com és una vocal tònica, "pot interpretar-se fàcilment com un zero fonològic" (Jiménez i Lloret, 2011, p. 9).

Quant a la regularitat i l'excepcionalitat d'aquest procés, s'ha comprovat que no supera molts dels criteris interns i externs que ens ajuden a determinar la productivitat d'un procés determinat (cf. Pons-Moll, 2015): malgrat l'extensió dialectal homogènia del procés que ens ocupa, l'elisió de la /n/ final presenta un nombre important d'excepcions lèxiques, no acostuma a operar en manlleus, s'infraaplica per raons morfològiques, no es transfereix a la L2 i desencadena opacització fonològica en interactuar amb altres processos.

En darrer lloc, s'ha fet esment al tractament al·lomòrfic de l'alternança /n/~Ø, plantejament que proposa Wheeler (1979) i que mira de respondre a la baixa productivitat del procés, i s'ha fet referència al desenvolupament etimològic del procés.

L'objectiu principal que vertebrava la part pràctica d'aquest treball era determinar empíricament si el procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica és productiu al català d'avui dia, i si té realitat psicològica. Per tal respondre aquesta qüestió, a la metodologia es descriu el disseny i l'execució d'un experiment basat en el *wug test* de Berko (1958), que s'ha portat a terme en 35 nens de segon de primària. L'experiment constava de deu pseudoparaulas que es presentaven als informants en plural, susceptibles de ser afectades pel procés d'elisió de la /n/, i ells n'havien d'interpretar i aportar el singular. La mitjana de singulars produïts amb elisió de la nasal és un 36,9 %. En general, no s'ha detectat una tendència sòlida i homogènia cap a l'elisió de la /n/. A l'hora de tenir en compte aquests percentatges, però, s'ha de tenir en compte el que s'ha exposat en l'apartat de dificultats i esmenes metodològiques: la quantitat de nens íntegrament catalanoparlants és inferior a la de nens que tenen tant el català com el castellà o un altre idioma com a llengües inicials. Mentre que el primer grup ha fet l'elisió un 62,23 % dels casos, els catalanoparlants i

castellanoparlants inicials l'han fet un 32,6 % dels casos i els que tenen el català i una altra llengua com a L1, només un 6,67 % dels casos.

Les altres tendències que s'han observat i que convé remarcar són, en primer lloc, l'efecte del principi del mot mínim en les pseudoparaules **tins* i **lons*, segons el qual els mots prosòdics requereixen estar formats, com a mínim, pel peu propi de la llengua, que en català és el troqueu moraic i que pot estar compost per dues síl·labes lleugeres o una de pesant (Cabré Monné, 1995, p. 190; Torres-Tamarit, 2017, p. 6). D'altra banda, després de comparar els resultats d'elisió amb les proporcions de mots acabats en vocal tònica amb i sense nasal subjacent, es consolida la idea que la producció del singular de les pseudoparaules amb o sense elisió no respon obeeix un patró regular i sistemàtic. L'elevada variació individual a l'hora d'interpretar el singular de les pseudoparaules també evidencia la realitat ambigua d'aquest procés dins la ment dels nens: en molts casos, que un informant proporcioni un singular sense /n/ no garanteix que en el següent operi el procés de la mateixa manera.

Els resultats de l'experiment, juntament amb les consideracions prèvies sobre l'excepcionalitat de l'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica i l'obscuritat darrere les motivacions del fenomen, conviden, com a mínim, a obrir el debat a la revisió de l'estatus de l'elisió com a procés.

Com a perspectives de recerca futura, es destaca la necessitat d'un experiment d'aquest tipus els informants del qual siguin íntegrament catalanoparlants, per tal d'evitar la influència del castellà o d'altres llengües que no tenen un procés d'elisió de la /n/ final en síl·laba tònica. D'altra banda, també seria adient investigar la productivitat d'aquest procés mitjançant altres classes d'experiment, com ara els tests de judici de naturalitat.

7. REFERÈNCIES

- BERKO, Jean (1958). “The Child’s Learning of English Morphology”. *WORD*, 14:2-3, pp. 150-177. <https://doi.org/10.1080/00437956.1958.11659661>
- BONET, Eulàlia, i LLORET, Maria-Rosa (1998). *Fonologia catalana*. Barcelona: Editorial Ariel, S.A.
- BONET, Eulàlia, LLORET, Maria-Rosa, i MASCARÓ, Joan (23-25 de juny de 2005). “How unnatural and exceptional can languages become?”. Treball presentat a *Phonology Workshop: Crazy Rules and Lexical Exceptions*. ICLaVE 3, Amsterdam, Països Baixos.
- CLEMENTS, George N. (1990). “The role of the sonicity cycle in core syllabification”. Dins *Papers in laboratory phonology I: Between the grammar and physics of speech* (pp. 282-333). Cambridge: Cambridge University Press.
- COX, Christopher, BORKENHAGEN, Matthew C., i SEIDENBERG, Mark S. (2019). “Efficiency of Learning in Experience-Limited Domains: Generalization Beyond the Wug Test”. *Proceedings of the Cognitive Science Society*, pp. 1566-1571.
- FAUST, Noam, i TORRES-TAMARIT, Francesc (2017). “Stress and final /n/ deletion in Catalan: Combining Strict CV and OT”. *Glossa: a journal of general linguistics*, 2:1, 1-23. <http://doi.org/10.5334/gjgl.64>
- Generalitat de Catalunya (2019). “Els usos lingüístics de la població de Catalunya. Resultats de l’Enquesta d’usos lingüístics de la població. 2018”. <https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/dadesestudis/altres/arxius/dossier-eulp-2018.pdf>
- GULSOY, Joseph (1998). “El tractament de la –n < N’ en català”. *Caplletra*, 20, pp. 33-82. <https://ojs.uv.es/index.php/caplletra/article/view/7352/10402>
- HARRIS, John, i GUSSMANN, Edmund (2002). “Word-final onsets”. *UCL Working Papers in Linguistics*, 14, pp. 1-42.
- HOLT, Eric (2016). “From Latin to Portuguese: Main Phonological Changes”. A: Costa, João; Menuzzi, Sergio; Wetzels, W. Leo (ed.) *The Handbook of Portuguese Linguistics* (pp. 457-470). Chichester: John Wiley & Sons, Inc.

- Institut d'Estadística de Catalunya. (2020). "Idescat. Enquesta d'usos lingüístics de la població." <https://www.idescat.cat/pub/?id=eulp>. Visitat el 21 de març de 2021.
- JIMÉNEZ, Jesús, i LLORET, Maria-Rosa (18-21 d'abril de 2006). "Assimetries en la interfície morfologia/fonologia". Treball presentat a *VII Congrés de Lingüística General*, Barcelona, Espanya.
- JIMÉNEZ, Jesús, i LLORET, Maria-Rosa. (2011). "Hòmens, homes i conflictes de naturalitat". *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, 62, pp. 217-245.
- KAYE, Jonathan (1990). "'Coda' licensing". *Phonology*, 7:1, pp. 301-330. <https://doi.org/10.1017/S0952675700001214>
- LAVOB, William (2001). *Principles of linguistic change, vol. 2: Social factors*. Oxford: Blackwell.
- MATEUS, Helena, i D'ANDRADE, Ernesto (2000). *The Phonology of Portuguese*. Oxford: Oxford University Press Inc.
- MCFETRIDGE, Paul (1982). *Linguistic Change by Rule Generalization as Illustrated by Portuguese Nasalization and Radical Vowel Alternations* [Tesi doctoral, Arts and Social Sciences: Department of Languages, Literatures and Linguistics, Simon Fraser University]. <http://summit.sfu.ca/system/files/iritems1/4110/b12750232.pdf>
- MONNÉ CABRÉ, Teresa (1995). "Condicions prosòdiques i minimitat en el tipus reduplicatiu *puput*". *Caplletra*, 19, pp. 187-194.
- PONS-MOLL, Clàudia (2006). "Nova aproximació a la simplificació de grups consonàntics finals en català". *Llengua i literatura*, 17, pp. 183-214.
- PONS-MOLL, Clàudia (2012). "Loanword Phonology, Lexical Exceptions, Morphologically Driven Underapplication, and the Nature of Positionally Biased Constraints". A: Cabré, Teresa; Kenstowicz, Michael J. (ed.). *Catalan Journal of Linguistics. On loanword phonology* (pp. 127-166). Bellaterra: Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- PONS-MOLL, Clàudia (2015). "Comentaris a «Regularitat i excepcions en fonologia: les reduccions vocàliques», de Joan Mascaró". A: Lloret, Maria-Rosa; Pons-Moll, Clàudia; Bosch-Roura, Eva (ed.). *Clàssics d'ahir i d'avui en la gramàtica del català* (pp. 59-101). Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.

- PONS-MOLL, Clàudia (2016). “What is imported and what is not to the second-language phonology”. Treball presentat a *21st Mid-Continental Phonetics & Phonology Conference*. Michigan State University, Michigan, Estats Units.
- PONS-MOLL, Clàudia (en premsa). “Estratègies en l’adaptació de manlleus en català i altres llengües romàniques”. A: Lloret, Maria-Rosa; Pons-Moll (ed.). *L’adaptació de manlleus en català i en altres llengües romàniques*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
- PONS-MOLL, Clàudia, i TORRES-TAMARIT, Francesc (en premsa). “Catalan nativization patterns in the light of Weighted Scalar Constraints”. Dins Frank Drijkoningen, Sergio Baauw, Luisa Meroni (ed.) *Romance Languages and Linguistic Theory. Selected papers from 'Going Romance' Utrecht 2018*. John Benjamins. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, CILT.
- RASICO, Philip D. (2004). “Sobre l’evolució fonològica de la llengua catalana a l’època dels orígens”. *Aemilianense: revista internacional sobre la génesis y los orígenes históricos de las lenguas romances*, 1, pp. 457-480.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=1083434>
- RECASENS, Daniel (2017). *Fonètica històrica del català*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans.
- STERIADE, Donca (2009). “The Phonology of Perceptibility Effects: The P-Map and Its Consequences for Constraint Organization”. A: Hanson, Kristin; Inkelas, Sharon (ed.). *The Nature of the Word: Studies in Honor of Paul Kiparsky* (pp. 151-179). Cambridge/Londres: The MIT Press.
- TORRES-TAMARIT, Francesc (2017). “Aspectes fonològics i morfològics de les seqüències encliticitzades en el català balear”. *Eivissa*, 62, pp. 37-45.
<https://www.raco.cat/index.php/Eivissa/article/download/365623/459721/>
- VIGÁRIO, Marina (en premsa). “Phonetics and phonology of Portuguese”. A: Gabriel, Christoph; Gess, Randall; Meisenburg, Trudel (ed.). *Manual of Romance phonetics and phonology*. Berlin/Nova York: De Gruyter.
- WHEELER, Max W. (1979). *The Phonology of Catalan*. Nova York: Oxford University Press Inc.

